

ЮВІЛЕЙНІ ВИДАННЯ 1930-х років ІНСТИТУЦІЙ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В ГАЛИЧИНІ

Луїза Ільницька

завідувач відділу наукової бібліографії
ЛННБ України ім. В. Стефаника

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4188-0222>

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0315-2022-14\(30\)-4](https://doi.org/10.37222/2524-0315-2022-14(30)-4)

На основі аналізу текстів книг, відгуків про них у тогочасній пресі, сучасних публікацій про діяльність на початку ХХ ст. Богословського наукового товариства, Греко-католицької богословської академії, Греко-католицької духовної семінарії у Львові висвітлено джерельну вартість ювілейних видань 1930-х років інституцій Греко-католицької церкви у Галичині як глибоких наукових досліджень у галузі гуманітарних наук.

Ключові слова: Богословське наукове товариство, Греко-католицька богословська академія, Греко-католицька духовна семінарія у Львові, ювілейні альманахи богословів, Митрополит Андрей Шептицький, патріарх д-р Йосиф Сліпий, соціальна доктрина Католицької церкви, журнал «Богословія».

Постановка проблеми. Бібліографія західноукраїнської й української еміграційної книги в Галичині, на Буковині, Закарпатті, Волині та в еміграції 1914–1939 років, над укладанням якої авторка працювала у складі групи співробітників відділу наукової бібліографії, дає багатий і рідкісний матеріал для дослідження значення і ролі західноукраїнської й еміграційної книги у загальноукраїнському соціокультурному просторі.

Кілька десятків статей співробітників відділу наукової бібліографії, які висвітлюють цю проблему в різних аспектах, об'єднані у збірнику наукових праць «Реабілітована історією: західноукраїнська та українська еміграційна книга міжвоєнної доби», який готується до друку.

Уперше досліджено ювілейні видання 1930-х років (на ці роки випало найбільше ювілеїв у міжвоєнному періоді), більшість із яких здійснювали установи, організації, товариства, щоб висвітлити

історію створення інституцій, характер їхньої діяльності, суспільно-політичну орієнтацію, визначити їхню роль і місце в тогочасному суспільно-культурному житті, охарактеризувати видатних діячів науки, культури, церкви, діяльність яких була пов'язана з ними. Інформаційне насичення таких видань виходить далеко ширше за межі ювілейної дати, і подані у них маловідомі факти, біографи осіб, хроніка подій часто стають неоцінним джерелом для історика, філолога, економіста, а навіть політолога.

Об'єкт дослідження — ювілейні видання інституцій Греко-католицької церкви в Галичині. У міжвоєнний період Греко-католицька церква провадила діяльність у межах Конкордату 1925 р. між польською владою й Апостольським престолом у Ватикані, який надавав автономні права для Католицької церкви, а в її рамках і для греко-католиків (щоправда, не в усій повноті). Галицька митрополія була обмежена трьома єпархіями: Львівською, Перемиською і Станіславівською. Ювілейні публікації церковних інституцій у Галичині відповідно представлені виданнями 1930-х років у Львові, Станіславові, Перемишлі. Розглянуто видання до 950-ліття хрещення Руси-України, до 40-річчя енцикліки «*Reserua Novarum*» Папи Лева XIII, видання Греко-католицької духовної семінарії у Львові, Богословського наукового товариства у Львові, Греко-католицької богословської академії у Львові, ювілейні альманахи українських католицьких богословів у Львові та Перемишлі.

Мета дослідження — показати наукову вартість видань на основі аналізу їхніх текстів, відгуків про них у пресі, екскурсів до сучасних публікацій, у яких порушено сьогоднішні проблеми Української греко-католицької церкви (УГКЦ), роль її найвизначніших проводирів — Митрополита Андрея Шептицького і патріарха Йосифа Сліпого, питання соціальної доктрини Католицької церкви у світлі суспільних викликів нашого часу.

Аналіз публікацій. Діяльність інституцій Греко-католицької церкви, зокрема Духовної семінарії, Богословської академії, Богословського наукового товариства, була в центрі уваги багатьох українських вчених у Галичині у міжвоєнний період, в незалежній Україні після відновлення і легалізації Греко-католицької церкви, а також у діаспорі. Фундаментальним джерелознавчим дослідженням є праця Кирила Студинського «Львівська духовна

Семинарія в часах Маркіяна Шашкевича (1829–1843)» — збірник архівних документів (актів) Греко-католицької духовної семінарії та консисторії латинською і польською мовами з ґрунтовною передмовою автора [47]. Найповнішим сучасним виданням, у якому висвітлено діяльність Духовної семінарії у Львові, є монографія М. Пристая «Львівська Греко-католицька Духовна Семінарія, 1783–1945» [35]. Роль духовенства у формуванні і розвитку архівних і бібліотечних установ УГКЦ у міжвоєнний період вперше розглянуто у статті Оксани Фарини, яка залучила для дослідження архівні матеріали ЦДДА України у м. Львові і відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника [49]. Авторка наголосила, що культурно-наукові установи Греко-католицької церкви були осередками знань не лише для духовенства, а й для світських осіб і здійснювали дослідницьку роботу.

Праці Нестора Мизака [27] й Івана Музички [28] присвячені діяльності Богословського наукового товариства, ролі патріарха Йосифа Сліпого в організації наукового видання «Богословія», яке за змістом і якістю відповідало європейським теологічним виданням, а стаття Олександри Киричук [21] — діяльності Йосифа Сліпого як ректора Духовної семінарії і Богословської академії. Очевидно, без перебільшення можна сказати, що фундаментальним узагальнюючим дослідженням, яке в комплексі розглядає діяльність і значення інституцій Греко-католицької церкви, є три томник «Світильник істини: джерела до історії Української Католицької Богословської Академії у Львові, 1928–1929–1944» [41]. Видання цінне завдяки багатьом уперше опублікованим документам і матеріалам, бо, на думку упорядника, «лише джерельні матеріали в оригіналах можуть повністю віддзеркалювати працю й наукові здобутки Богословської Академії, зокрема заслуги її Основника, Митрополита Андрея та її Організатора й Керманича, о. д-ра Йосифа Сліпого, її професорів і студентів» [41, ч. 1, с. 14].

Власне діяльності Богословської академії, Духовної семінарії, особисто Митрополита Шептицького та патріарха Йосифа Сліпого присвячено перший том видання, в якому опубліковано не лише документи, а й відгуки преси про діяльність Академії, спогади, багатий ілюстративний матеріал. Діяльності Богословського наукового товариства, організації студентів-богословів — другий

том видання. Патріарх Сліпий в останньому листі до редакції додаткового тому до «Світильника істини», який надіслали йому автори з Торонто, так оцінив цю працю: «Наша Львівська Богословська Академія одержала світлий пам'ятник в історичному, богословському й духовному бібліографічному скарбі» [42, с. 67].

Найвизначнішим святом для Церкви у 1938 р. було 950-річчя Хрещення Руси-України. Під егідою Митрополита Шептицького був створений Діловий Комітет Свята Християнської України на чолі з Маркіяном Дзеровичем — президентом Генерального інституту Католицької Акції у Львові. Впродовж 1938–1939 років Комітет видавав неперіодичне видання «Свято Християнської України: бюлетин Ділового Комітету святкування 950-ліття хрещення Руси-України». У фондах ЛННБ України ім. В. Стефаника зберігається це рідкісне видання. Всього вийшло: за липень, серпень, вересень, грудень 1938 р. та червень 1939 р. Числа за серпень і вересень 1938 р. тотожні, отже, загалом чотири числа. У першому числі опубліковане рішення Митрополичого ординаріату за підписом Митрополита Андрея Шептицького про святкування 950-річчя Хрещення та створення Ділового Комітету. У другому числі за серпень 1938 р. подано «Спільний пастирський лист українського Єпископату Галицької Церковної Провінції з нагоди 950-ліття Хрещення України» за підписами Митрополита Андрея Шептицького та єпископів Григорія Хомишина, Йосафата Коциловського, Никити Будки, Григорія Лакоти, Йоана Бучка, Йоана Лятишевського [46].

Провідна думка у цьому посланні: «Цей дар [Хрещення] зробив наш нарід народом Божим, народом святим, народом християнським і культурним та в довгому ряду століть давав нам усе силу поборювати всі труднощі життя і зберігати спадщину дідів та прадідів, передаючи її будучим поколінням» [46, с. 3]. Бюлетень Ділового Комітету подавав рекламу своїх ювілейних видань, списки Протекторату свята у складі всіх греко-католицьких єпископів світу на чолі з Митрополитом Андреєм Шептицьким, Почесного Комітету «Свята Християнської України» та Ділового Комітету. Окремі статті були присвячені св. кн. Ользі, св. Андрію Первозваному. Оголошували конкурси (у числі за червень 1939 р.) на лібрето до музичної ораторії, на історичну повість, на історичну монографію. У кожному числі подавали Комунікати Ділового Комітету,

окремі з яких публікувала газета «Діло» [6]. Започаткував ювілей Митрополит Андрей Шептицький 24 липня 1938 р., в день свята княгині Ольги, про що газета «Діло» писала: «...Голова гр.-кат. Церкви Високопреосвящений о. Митрополит Кир Андрей, що перебуває тепер у Підлютім, заінавгурував ювілейні торжества з нагоди 950-ліття хрещення Руси-України у місцевій церкві, побудованій 1862. р. о. митрополитом Григорієм Яхимовичем» [7]. У проповіді Митрополит зазначив, що ще не оприлюднює ювілейне пастирське послання, бо його підписують, крім Митрополита і єпископів Галицької греко-католицької провінції, греко-католицькі єпископи Закарпаття, а також усі інші єпископи Старого і Нового світу, «щоб цим способом підкреслити вагу історичного ювілею в житті нашої Церкви та задокументувати національно-ідеологічну єдність українського народу» [7]. Свято тривало від 14 серпня 1938 р. до 14 серпня 1939 р., а 27 вересня 1938 р. — в день Воздвиження Чесного Хреста — у соборі Св. Юра було освячено символічний ювілейний Хрест як маніфестацію національної єдності.

До ювілею накладом Ділового Комітету у 1938 р. видано кілька книжечок суто релігійного змісту, зокрема проповіді («Цим знаком переможеш: Ювілейні проповіді на торжества зв'язані з 950-літтям Хрещення Руси-України»; «Молебен до святого Володимира»; «Нова радість: Ювілейний молебен на 950-ліття Хрещення Руси-України»), промови, реферати рецитації з вибором поезій («З нами Бог: матеріали до улаштування ювілейних академій у 950-ліття хрещення України»).

У серії «Бібліотека “Дзвонів”» у 1938 р. вийшла книжечка відомого історика М. Чубатого «950 літ християнства в Україні» [51], в якій розглянуто позитивні наслідки введення християнства в Україні, зокрема і розвиток культури, провідну роль київського культурного центру у Східній Європі, згуртування української нації, зв'язки України з християнськими народами Європи. У Перемішлі в межах святкування видано оповідання А. Лотоцького «Св. Володимир Великий» [25]. Спробу розглянути хрещення України-Русі з суто богословського погляду зробив О. Буць у виданні «Хрест на Україні» [5].

У 1934 р. у Станіславові накладом Єпископського ординаріату опублікована енцикліка Папи Пія XI до 40-річчя Енцикліки Лева XIII

«Rerum Novarum» [16]. Назву «Rerum Novarum» (1891) перекладають українською як «Нові явища». У ній вперше визначена соціальна доктрина Католицької церкви, викликана змінами в суспільному житті. З розвитком капіталізму у XIX ст. виникає клас буржуазії і найманих робітників, народжуються соціалістичні ідеї класової боротьби. Папа відкидає ідею класової ворожнечі, бо вважає, що ці класи не можуть існувати один без одного. Тому бізнес не має наживатися на робітниках, натомість повинен здійснювати справедливу оплату праці, задовольняти соціальні і культурні потреби робітників, поважати людську гідність, а робітники мають право на профспілки. Церква в особі християнських інститутів запобігає конфліктам, стає сполучною ланкою між класами і нагадує кожному з них необхідність піклуватися про справедливість. Видана 1934 р. енцикліка Папи Пія XI розвиває ідеї «Rerum Novarum», застосовуючи їх до нових історичних умов, характеризує її як основоположний документ християнської демократії. Варто зазначити, що значно раніше від енцикліки Папи Пія XI питання соціальної доктрини Католицької церкви із застосуванням їх до суспільних умов 30-х років XX ст. порушив Митрополит Шептицький у промові 1931 р. з нагоди 40-річного ювілею енцикліки Папи Лева XIII «Rerum Novarum». Він вважав, що в енцикліці є багато положень, які можна пристосувати до тодішнього суспільного становища, розвинути і доповнити: приватна власність, соціальна рівність, суспільна опіка, справедливість [48]. Папа Іван Павло II до сторіччя «Rerum Novarum» видав енцикліку «Centesimus Annus Папи Римського Івана Павла II від 1 травня 1991 р.» [17], в якій звернув увагу на глибокі політичні зміни в країнах Східної Європи у XX ст. — падіння комуністичних режимів і Варшавського договору. Він підтримував капіталістичний спосіб існування економіки при збереженні соціальної справедливості, закликав підвищити роль громадських організацій і реалізувати права людини. Енцикліка «Rerum Novarum», на думку Папи Івана Павла II, «стала елементом історичного часу і була чинною, становлячи те, що почали називати “соціальною доктриною”», «соціальним вченням», «соціальним магістеріумом» Церкви.

На Міжнародному конгресі 21–22 жовтня 2021 р. у Ватикані, який організувала Фундація «Centesimus Annus pro Pontifice» під

гаслом «Солідарність, співпраця та відповідальність — протиотрута для боротьби з несправедливістю, нерівністю та виключенням», було наголошено, що соціальна доктрина Церкви — це не політиканство, а сприяння людині на основі віри в Бога, який став людиною, підтримка гідності людини [31].

Вшановуючи 125-річчя енцикліки «*Rerum Novarum*» на семінарі викладачів Українського католицького університету у Львові 2 червня 2016 р., дослідники відзначали, що поява «*Rerum Novarum*» була революційною тоді, бо Церква розвернулася до Людини, а завдяки енцикліці Папи Лева XIII постать Папи стала моральним авторитетом для світу [38].

Українська греко-католицька церква вшановує ювілеї енцикліки «*Rerum Novarum*», і справа не лише в соціальній доктрині Церкви, а й у постаті Папи Лева XIII. Як відомо, Папа прихильно ставився до Греко-католицької церкви. Саме він благословив на душпастирську діяльність Митрополита Андрея Шептицького, який двічі удостоївся аудієнції в Папи (1886, 1888 роки), Лев XIII заснував Станіславівську єпархію, а в 1895 р. іменував кардиналом Галицького митрополита Сильвестра Сембратовича, він же заснував у Римі 1897 р. Папську руську колегію для галицьких студентів-богословів [32].

У межах дискусії на радіо «Свобода» на тему «Релігія і політика» директор Інституту історії Церкви Українського католицького університету Олег Турій зазначив, що «Церква мусить і повинна бути відокремлена від неї [держави] як інституція, але вона не може бути відокремлена від неї у житті реальних людей. Церква не є тією інституцією, яка є революційною організацією. Але практика церковного життя, зокрема Греко-католицької церкви в різні періоди історії знала різну міру співвідношення цих двох моментів» [39]. Як зразок історик подає факт відкриття австрійською владою духовних навчальних закладів для греко-католицького духовенства Галичини, в яких уперше в історії богослови почали здобувати освіту, що сприяло тому, що «Церква нарешті стала на рівні своїх вимог, що ця Церква почала відповідати на духовні запити освіченого суспільства чи, може, навіть того селянського. З іншого боку, саме це і спричинило, що саме Церква в Галичині відіграла ту роль національного будителя, національного провідника» [39].

Адже відомо, що авторами першої книги народною мовою «Русалка Дністрова» (1837), яка ознаменувала національне відродження в Галичині, були семінаристи Духовної семінарії у Львові Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич і Яків Головацький.

У 1933 р. Галичина відзначила 150-річчя Греко-католицької духовної семінарії у Львові. З цієї нагоди у наступних роках вийшло видання «Греко-католицька Духовна семінарія у Львові: матеріали і розвідки» [11]. Дослідник о. д-р Йосиф Сліпий зібрав матеріали і поставив завдання подати в історичному зв'язку і перспективі творчу працю семінарії в освіті й вихованні майбутніх священників.

Розпочинає першу частину стаття авторства Й. Сліпого «Історичний огляд виховання духовенства в католицькій Церкві загалом і зокрема на Україні», побудована на працях істориків Церкви, опублікованих німецькою, польською, українською і російською мовами. Огляд висвітлює період від княжої доби аж до створення у 1775 р. Йосифом II Віденського Барбареуму — Генеральної греко-католицької семінарії при церкві Св. Варвари у Відні, — в якій могли здобувати освіту вихованці з усіх греко-католицьких єпархій австрійської держави. Її історії присвячена ґрунтовна студія Амврозія (Амвросія) Андроховича «Віденське *Barbareum*. Історія королівської Генеральної греко-католицької семінарії при церкві св. Варвари у Відні з першого періоду її існування» (1775–1784) [11, с. 42–213]. Дослідження опирається на архівні джерела, список яких подано на початку. Тут знаходимо докладні відомості про 116 випускників (українці, хорвати, румуни), серед яких відомі діячі — митрополит Михайло Гарасевич (1763–1836), Антін Ангелович (1756–1814). У матеріалах про ювілейні святкування Львівської духовної семінарії поміщено інформацію, що в ній у 1848 р. відбувся з'їзд руських учених, що з неї вийшли відомі письменники (Маркіян Шашкевич, Микола Устиянович, Антін Могильницький), історики й філологи (Михайло Гарасевич, Антін Петрушевич, Омелян Огоновський), композитори (Михайло Вербицький, Анатоль Вахнянин, Віктор Матюк, Остап Нижанківський). Продовження дослідження Амврозія Андроховича під назвою «Історія греко-католицької Генеральної духовної семінарії у Львові (1783–1810)» поміщене у другій частині (т. 3–4) видання матеріалів і розвідок Й. Сліпого, опублікованій у 1936 р. [11].

Львівську духовну семінарію у 1783 р. заснував цар Йосиф II на базі Генеральної духовної семінарії у Львові. Вона готувала священників для вихідців із Галичини, Закарпаття, Пряшівщини, Крижевацької єпархії (Югославія), Семигороду (північ Румунії), Хорватії. Після закриття монастиря домініканок у 1782 р. цар віддав частину приміщень для семінарії, а монастирський город — на ботанічний сад для медичного факультету Львівського університету (ним мав опікуватися відомий учений Бальтазар Гакет). Давній топографії семінарії присвячена поміщена у виданні стаття Івана Крип'якевича [23], з якої дізнаємося, що в найдавніші часи центр Львова був на Підзамчі, а теперішня вул. Коперника була околицею і її найдавніша назва — Сокільницька дорога. Село Сокільники (селяни доглядали соколів для полювання) вперше згадане у 1392 р. в давніх актах. На місці Академічної (тепер — просп. Шевченка), Марійської площі (тепер — площа Міцкевича) були простори над Полтвою, поза людними шляхами. У 1540 р. на Полтві збудували Сокільницький міст, забудували Сокільницьку дорогу і вулиця дістала назву Широка. Тут у 1614 р. звели монастир кармеліток (пізніше в цьому приміщенні буде *Ossolineum*), а у XVIII ст. — монастир домініканок, на місці якого постає у 1783 р. духовна семінарія. Наприкінці XIX ст. приміщення та територію переоблаштували між сучасними вулицями Дорошенка-Коперника-Словацького. В умовах повоєнної розрухи, глибокої депресії від поразки визвольних змагань семінарія була у стані запустіння. Митрополит Андрей Шептицький шукав кандидатуру на посаду нового ректора замість Теодозія Галуцинського, що очолював семінарію у 1918–1925 роках. «Ймовірно, було дуже сміливо призначити ректором кризового навчального закладу молодого 34-річного отця [Йосифа Сліпого. — *Л. І.*], який не мав жодного досвіду адміністративної роботи навіть на парафії, бо останні свої десять років провів за кордоном, навчаючись у Римі та Інсбруку» [21, с. 290]. Докладно про діяльність Й. Сліпого як ректора семінарії йдеться у публікації І. І. Хоркавої [50]. До семінарії зараховували абітурієнтів на підставі співбесіди з ректором (вступних іспитів не було). Потрібно було достатньо знати грецьку мову і латину (читання і переклад). Ректор перевіряв навіть вокальні здібності претендентів. «Ще одним важливим фактором належної

підготовки майбутніх греко-католицьких кліриків, на якому акцентував увагу Й. Сліпий, були питання оптимальної організації їхнього навчання та виховання. Досвід вирішення цих питань у подальшому ним буде використаний під час створення та налагодження діяльності Греко-католицької богословської академії» [50, с. 87].

Ставши у 1926 р. ректором Греко-католицької духовної семінарії, Й. Сліпий облаштував заклад: семінарія винайняла Академічний дім для нових аудиторій, з боку подвір'я добудували нові зали. Оздоблення аудиторій здійснили художники Святослав Гординський, Павло Ковжун, Юрій Магалецький, Михайлина Стефанович-Ольшанська. Відреставровано семінарську каплицю та церкву Святого Духа, яку розписував П. Холодний (старший). У 1926 р. ректор Й. Сліпий відновив читальню богословів ім. Маркіяна Шашкевича, створену ще у 1849 р. Читальня нав'язувала контакти із Золочівським Товариством ім. Маркіяна Шашкевича, з пам'ятниками шашкевичівськими місцями — Підлисса, Біла Гора [26]. При семінарії створили музей, для поповнення якого Й. Сліпий звертався до церков із проханням віддавати старі ікони або продати їх для музею. На 1934 р. музей семінарії мав 808 експонатів. Було оновлено весь керівний склад семінарії високоосвіченими богословами, переважно молодими. Новий склад ректорату затвердив «Правила для питомців Духовної семінарії», які встановлювали строгу дисципліну і вимогливість до семінаристів [21, с. 291].

Поміщена в другій частині видання стаття В. Січинського «Церква греко-католицької Духовної семінарії у Львові» докладно характеризує архітектуру, подає ілюстрації. Оскільки ні церкви, ні каплиці сьогодні не існує, стаття має документальний характер. У 1939 р., після закриття семінарії радянською владою, частину її приміщення передали Львівському університету, частину — Головної пошти. У перші дні Другої світової війни німецька бомба зруйнувала церкву Святого Духа і каплицю. До сьогодні збереглася лише дзвіниця, в якій тепер міститься музей «Русалки Дністрової». На вул. Коперника, на будинку Духовної семінарії (тепер — корпус Головної пошти), є пам'ятна стела з фігурою патріарха на честь о. д-ра Йосифа Сліпого.

У 1934 р. до 150-річчя Духовної семінарії вийшло ще одне видання — «Альманах українських богословів» [1]. Якщо укладач

першого видання о. д-р Йосиф Сліпий відомий широкому колу дослідників, то укладач Олександр Буць — маловідома постать. У післявоєнний період він знаний як історик Олександр Буць-Бодревич. Його остання праця (видана посмертно у 2005 р.) — «Національна пам'ять України».

В архіві Інституту історії Церкви Українського католицького університету зберігається аудіоінтерв'ю о. Володимира Сеньківського й о. Олександра Буця-Бодревича 1998 р., яке записав студент 5-го курсу Львівської богословської академії Петро Дідула [14]. У ньому викладена коротка біографія О. Буця після закінчення семінарії: закінчив Львівську богословську академію і коштом Митрополита Шептицького у Львівському університеті за 1,5 року здобув ступінь магістра соціології. Працював у газеті «Мета», видав чотири брошури, в яких засуджував комунізм і капіталізм. У 1939 р. виїхав на Тернопільщину з метою самозбереження. Батьків із братами вивезли до Сибіру у 1940–1941 роках. Батько загинув на засланні, а родина повернулась у 1956 р. Війну перебув як священник, формально прийняв православ'я. За твердженням самого О. Буця-Бодревича, КДБ мав на нього компромат (греко-католицький священник на окупованій території) і під тиском завербував на початку 1950-х років, згодом він начебто відмовився листовно і зробив кар'єру у російській православній церкві. Проте у 1961 р. відмовився від сану і перейшов на світську роботу в Музей етнографії та художнього промислу. Підготував кандидатську дисертацію, але КДБ не допустив до захисту. Після цього перейшов у Музей народної архітектури та побуту. У 1970-х роках — греко-католицький (підпільний) священник і працівник Музею, де його знали, за свідченням колишньої співробітниці музею Т. Ю. Кульчицької, як Олександра Даниловича Бодревича (його батько — Василь Буць). Походження прізвища Бодревич він в інтерв'ю не пояснив, як не пояснив і автор післямови до його посмертного видання 2005 р. «Національна пам'ять України».

У церковних матеріалах відоме ім'я Данила Бодревича — пароха у Порохнику, декана Порохницького деканату, почесного крилошанина Перемиської греко-католицької капітули, члена «Просвіти», автора книги «Стежка в рай» та учасника Львівського собору 1946 р., який ліквідував Греко-католицьку церкву в Галичині,

на якому був, до речі, й Олександр Буць (обидва прізвища є у списку делегатів) [34, с. XI]. Чи співвідноситься прізвище цього Бодревича з прізвищем Буця — не маємо документальних даних, щоб підтвердити.

Не менш цікава доля автора статті «Гурток поетів-богословів», яка є преамбулою до публікацій в альманасі віршів і нарисів студентів-богословів — Андрія Шекерика-Дониківа [52] — сина відомого на Гуцульщині громадського діяча і письменника Петра Шекерика-Дониківа, репресованого радянською владою в 1940 р. Андрія заарештували разом із батьком, але йому вдалося імітувати психічнохворого і втекти з психлікарні. Пізніше він став членом мельниківського крила ОУН, товаришем Олега Ольжича, а з 1944 р. жив у США, помер 1980 р. у Філадельфії. Такі різні долі авторів альманаху студентів-богословів Львівської греко-католицької духовної семінарії 1930-х років.

Про освітній рівень семінаристів свідчить наявність у семінарії літературної секції, що поряд із секціями богословською і суспільної економії становили «Літературно-історичний кружок», який існував у семінарії ще з 1891 р., а в 1898 р. став «Літературно-науковим товариством» із трьома зазначеними секціями.

Про діяльність «Просвітного кружка» в семінарії йдеться у статті «Освітній рух в Духовній семінарії ок. 1910 р.» Петра Каблака (до речі, пізніше також учасника так званого Львівського собору 1946 р.; арештований у 1950 р. за нібито зв'язки з ОУН, звільнений у 1955 р.). Кілька статей присвячені читальні богословів ім. М. Шашкевича, зокрема статті Й. Застирця «З минулого читальні богословів», Я. Ніжникевича «Читальня українських студентів-богословів ім. М. Шашкевича. Її діяльність у роках 1920–1935». 85-річчю існування читальні богословів присвячена стаття О. Буця «Погляд на історію читальні богословів (у 85-ліття існування)».

Це не перші спроби українських богословів видавати альманах як літературну книгу із богословськими та історичними дослідженнями. Такі збірки виходили у 1914 р. [2] та 1923 р. [3]. Альманах українських богословів, упорядником якого був Антін Стельмах (1914), крім кількох поезій студентів-богословів, фрагмента з твору Г. Костельника «Зїзд на рідній оселі» під назвою «Типи з Керестура» та цікавого подорожнього нарису студента Петра Каблака

«З вражінь по Україні», містив доволі ґрунтовні філософсько-богословські статті: «Дійсність зовнішнього світа: з проблемів критики й теорії пізнання» А. Стельмаха; «Поняте неґації і нічого в людськiм пізнанню» Г. Костельника тощо.

Альманах українських богословів, який упорядкував Василь Мельник (1923), виданий до 300-річчя смерті свщч. Йосафата. Крім присвяченого йому біографічного нарису «Св. Йосафат на тлі Унії» Ст. Семчука, нарисів М. Ж. «З історії гр.-кат. Духовної семінарії в Перемишлі», о. І. М. «З історії Духовної семінарії в Станіславові», решта публікацій стосуються питань соціальної доктрини Католицької церкви. У дискусійній статті студента-богослова Вол. Бабчука «Декілька заміток про наше християнське письменство» право на існування визнано лише за письменниками-католиками (Данте, Шатобріан та ін.) і повністю заперечені «Енеїда» «масона Котляревського», «Золотий гомін» П. Тичини як «безбожний». Єдиний позитив у статті — це заклик вивчати рідну мову.

На альманах українських богословів до 150-річчя Духовної семінарії подано рецензії у журналі «Дзвони» і газеті «Мета». «Дзвони» відзначили, що видання пов'язує сучасне і минуле, показує громадянські зацікавлення богословів. Спогади, на думку рецензентів, написані з пам'яті і містять мало фактів, проте в цілому альманах має історично-суспільну вартість [40]. «Мета» згадала всі альманахи греко-католицьких богословів, критично проаналізувала поетично-белетристичну і мемуарну частину альманаху [29].

У стінах Греко-католицької духовної семінарії зародилась ідея створення високих богословських інституцій. Богословська наука в Галичині у 20–30-х роках ХХ ст. розвивалась у складних суспільно-політичних умовах: з одного боку — латинізація і полонізація галицького населення урядовими чинниками, з другого боку — русофільський рух і вплив православ'я російської імперії, про що зазначає о. д-р І. Музичка у праці «Початки української богословської науки в двадцятому столітті і Блаженіший Патріярх Йосиф» [28].

Богослови, на думку дослідника, вирішили піднести церковне життя із примітивного парохіального — до європейського на базі нових наукових досліджень і пасторальних вимог. Початки української богословської науки в Галичині пов'язані зі створенням

двох важливих інституцій греко-католицької Церкви — Богословського наукового товариства і Греко-католицької богословської академії у Львові (1928).

29 вересня 1922 р. у Греко-католицькій духовній семінарії відбувся з'їзд богословів, метою якого була організація наукового богословського товариства та видання богословського журналу. Створена комісія для укладання Статуту товариства не впоралась із цим завданням, а залучений до неї молодий Й. Сліпий, який саме закінчив навчання за кордоном, склав його сам і в 1924 р. видав під назвою «Богословське Наукове Товариство і його статут» [44]. Історію цієї назви подає І. Музичка. Спершу товариство мало назву (вона зафіксована у першій і другій книзі «Богословії» 1923 р.) «Українське Богословське Наукове Товариство». Очевидно, це була ідея Й. Сліпого. «Але, коли прийшло до затвердження статуту перед польською владою, якій цей прикметник не подобався, бо вживалось тоді в польських урядових кругах прикметника “руські”, назву “українське” треба було усунути і це мабуть була одна із нерозгаданих перешкод, з якими боровся о. Й. Сліпий» [28, с. 34]. Отже, з назвою «українське» Товариство існувало пів року завдяки Й. Сліпому, а затверджене було польською владою як «Богословське наукове товариство» (БНТ). Відновлене під назвою, яку хотів Й. Сліпий, з 1960 р. за кордоном. Й. Сліпий був головою Товариства від 1926 р. до 1946 р. (до ліквідації радянською владою Греко-католицької церкви). У вступі до видання Статуту він виклав головну ідею БНТ: «Науковою культурною працею ми кладемо чи не найсильніші (під цю хвилю) підвалини нашому національному і державному життю» [44, с. 19].

У 1934 р. до 10-річного ювілею Товариства вийшло видання «Богословське наукове товариство у Львові в першій десятиліттю свого існування (1923–1933)», яке розкриває історію його створення і наукову діяльність [4]. У Львівській національній науковій бібліотеці України імені В. Стефаника зберігається примірник цього видання із бібліотеки «Студіону» з дарчим написом: «Їх Ексцеленції Високопреосвященному Митрополитові Кир Андрееві — Духовному Батькові українського Народу в доказ синівської любови і привязання відданий в Христі о. Глинка». У виданні 4 розділи: Генеза; Організаційна діяльність; Наукова й видавнича

діяльність; Репрезентативні виступи. Товариство було засноване у 1923 р. на з'їзді професорів богослов'ї всіх трьох єпархій Галичини (Львівської, Перемиської, Станіславівської), скликаному за ініціативою тодішнього ректора Греко-католицької духовної семінарії о. д-ра Тита Галушинського. У першому розділі акцентовано, що Товариство створювалось у складних умовах національного життя — поразка визвольних змагань, приєднання північно-західних земель Галичини до Польщі. У цих умовах «жива нація мусить промошувати собі мозольним трудом шлях до нового відродження життя» [4, с. 6].

Грунтовно завдання БНТ викладені у виданні о. д-ра Й. Сліпного «Богословське Наукове Товариство і його статuti» [44]. Автор визначив головним завданням Товариства «своїми науковими працями знайомити Захід зі Східною Церквою та її теологією і таким чином у сім'ї народів Вселенської Церкви забрати в науці слово та дати свідoctво своєї культурної виробленості» [44, с. 7].

Спонукою до створення БНТ була необхідність розробки власних богословських дисциплін Східної Церкви, контактів із західними науковими колами. Органом БНТ став тримісячник «Богословія» (виходив від 1923 р.), засновником і редактором якого був Й. Сліпний. У видавничому доробку Товариства також «Праці Богословського Наукового Товариства» (вийшло 5 томів). У підсумку за 10 років вийшло 10 томів і 2 книги 11-го тому журналу «Богословія», в яких опубліковано 84 дослідження, більша частина яких стосуються безпосередньо історії і дисциплін Української католицької церкви. Крім того, виходила серія «Видання Богослов'ї» (14 чисел). «Реєстр розвідок і статей поміщених в “Богослов'ї”» [4, с. 83–88] поданий у ювілейному виданні. З 1933 р. у розпорядження БНТ перейшов священничий місячник «Нива», який виходив у Львові від 1904 р.

Науковій і видавничій діяльності БНТ присвячено окремих розділ ювілейного видання. Крім докладного реєстру публікацій у «Богослов'ї», переліку видань серії «Видання “Богослов'ї”» та «Праць Богословського Наукового Товариства», увагу звернено на те, що багато виступів і прочитаних рефератів на наукових зборах БНТ не були опубліковані, але вони також зареєстровані у книзі із зазначенням тематики і хронології проведення зборів. Роль «Богослов'ї»

у розвитку української науки високо оцінив український історик і видавець Петро Ісаїв: «Журнал “Богословії” перестав вже давно бути виключно теологічним журналом. Не помилимося, коли скажемо, що він обнімає сьогодні не тільки теологічні, але і майже всі т. зв. гуманістичні науки філософії, а навіть деякі ділянки права» [20].

Організація і структура БНТ були запозичені в основному у Наукового товариства імені Шевченка з відповідними змінами. До Товариства належали не лише духовні особи, а й світські. Почесним членом БНТ був обраний Митрополит Андрей Шептицький, з огляду на його заслуги для розвитку науки і мистецтва, що мали велике загальнонаціональне значення: заснування у 1913 р. Національного музею у Львові, у 1928 р. — Греко-католицької богословської академії у Львові, створення у 1921 р. в Римі української історично-церковної місії, завданням якої були розшуки і копіювання архівних документів щодо Київської митрополії від найдавніших часів, деякі матеріали для комісії зібрав сам Митрополит, який майже щороку їздив із цією метою до Рима. Він був також автором багатьох богословських праць, пастирських листів, меценатом для письменників і художників. Серед дійсних членів БНТ були члени-засновники Товариства: о. д-р Тит Галуцинський, Василь Лаба, Тит Мишковський, о. д-р Гавриїл Костельник, о. д-р Йосиф Сліпий та ін. У виданні подано коротку біографію кожного і перелік наукових праць, виданих на той час.

Зрештою, члени-засновники БНТ були одночасно й членами НТШ — Й. Сліпий, Г. Костельник, Т. Галуцинський, Я. Гординський, І. Крип'якевич, Я. Пастернак та інші. Наприкінці 1930-х років у БНТ було 52 дійсні члени. Як і в НТШ, поділ у Товаристві був на секції, звичайно, з урахуванням специфіки організації: біблійна, філософсько-догматична, історично-правнична, практично-богословська. Першим головою Товариства був тодішній ректор Греко-католицької духовної семінарії о. д-р Тит Галуцинський, а з 1926 р. — о. д-р Й. Сліпий. За зразком Бібліотеки НТШ була створена Бібліотека БНТ, перший внесок до якої зробив Митрополит Андрей Шептицький [24]. Хоча тут варто зазначити, що формування бібліотек в інституціях Греко-католицької церкви відбувалось і раніше. Відомі бібліотеки Перемиської капітули, бібліотека «Студіон», бібліотеки

монастирів, як-от монастиря Св. Онуфрія у Львові, та інші. Завдяки енергійній діяльності Й. Сліпого, який у 1923–1926 роках був першим директором Бібліотеки БНТ, за 10 років вона налічувала вже 10 035 томів, серед яких — 172 стародруки. Дослідниця О. Фарина зазначає, що з метою збереження і популяризації національної спадщини (а на думку Й. Сліпого, $\frac{3}{4}$ старих історичних пам'яток — це богословські твори і церковна культура) Й. Сліпий відвідав приблизно 30 церков і поповнив книгозбірню рідкісними примірниками [49].

Бібліотека отримувала журнали з країн Європи, мала налагоджений зв'язок із бібліотеками Львова, науковими установами і товариствами в Європі, як свідчить О. Фарина, опираючись на архівні дані та публікації газети «Діло» у Львові: «1939 р. книгозбірня БНТ нараховувала близько 12 000 томів (500 рукописів і стародруків), серед них багато унікатів і різних видань у галузі богословської орієнталістики і сучасної теологічної літератури, передусім західної, з численними комплектами журналів...» [49, с. 63]. З початком Другої світової війни, 14 вересня 1939 р., німецька бомба зруйнувала приміщення Духовної семінарії, в якому розташовувалася Бібліотека Товариства (свого приміщення БНТ не мало), архів і книжкові магазини. Фонди були майже повністю знищені. 19 кириличних стародруків, переважно виданих у Львові у XVII ст., з цієї Бібліотеки зберігаються у відділі рідкісної книги ЛННБ України ім. В. Стефаніка [22].

На базі Греко-католицької духовної семінарії і БНТ у Львові у 1928 р. була створена Греко-католицька богословська академія, засновником і меценатом якої був Митрополит Андрей Шептицький, організатором і ректором — о. д-р Йосиф Сліпий, про що свідчать документи і матеріали, присвячені історії Української греко-католицької богословської академії [41]. «“Богословія” і БНТ виконали саме ту підготовчу працю. Вони об'єднали і згуртували біля себе визначніших наших вчених-богословів, дали доказ, що в нас є потрібні для Богословської Академії сили», — зазначив П. Ісаїв у статті «Серед наукових змагань (з приводу 10-ліття наукового журналу “Богословія”)» [20, с. 405].

Якщо Греко-католицька духовна семінарія у Львові відзначала у 1933 р. 150-річний ювілей, то для створеної на її базі Греко-

католицької богословської академії своєрідні ювілеї відзначали що три роки. З такого приводу у 1930 і 1935 роках вийшли два видання: «Греко-католицька Богословська Академія у Львові в першій трьохлітній своїй історії (1928–1931)» [10]; «Греко-католицька Богословська Академія у Львові в другій трьохлітній своїй історії (1931–1934)» [9].

У виданнях поміщено матеріали про історію створення Академії та її діяльність: промова Митрополита Шептицького на відкритті закладу; постанова Митрополита про затвердження Статуту Академії, інавгураційні виступи ректора Академії о. д-ра Йосифа Сліпого; звіти з діяльності за кожні три роки; перелік викладачів; реєстр слухачів із різних міст і містечок (Львів, Тернопіль, Станіславів, Перемишль, Відень та ін.). Подано бібліографію наукових видань за прізвищами авторів. У додатку до першого видання поміщено працю о. д-ра Йосифа Сліпого «Греко-католицька Богословська Академія і її статут», опубліковану окремо у 1930 р. [45]. Обидва видання відкриває фотоколлаж: «Професорська колегія Гр.-катол. Богословської Академії» у складі: Митрополита Андрея Шептицького, ректора о. д-р Йосифа Сліпого та викладачів (підписи не прочитуються). У постанові Митрополита Шептицького про затвердження Статуту Академії обґрунтовано необхідність її створення. Митрополит пропонував звернутися в давні часи, коли руські князі (Ольга, Володимир, Ярослав Мудрий), київські митрополити завжди відкривали школи, книгозбірні в монастирях для пошуків правди і поширення її світла серед народу. За їхнім прикладом у Львові заснована Греко-католицька богословська академія, завдання якої — відкривати і вивчати минуле Церкви українського народу. Дослідник П. Сениця акцентував думку Йосифа Сліпого, що знання можна було здобути і в чужих високих школах (що, зрештою, зробив і він сам, здобувши ступінь доктора богослов'я в університеті Інсбрука), але таке знання опиралося на чужі зразки і було відірване від наших, рідних східнохристиянських українських традицій, власної богословської думки, виплеканої від початків християнства на Русі-Україні: «Це набуто в чужих наукових осередках знання, доступне лише для невеликої кількості, давало, щоправда, високу освіту, але йому бракувало **власної душі**. Таку власну душу могла народити й виплекати тільки рідна висока школа, а виплекавши її

у провідній верстві Церкви, була в силі відродити й оновити душу самої Церкви і зробити її спроможною виконати своє євангельське післанництво» [41, ч. 1, с. 185]. Необхідність створення Богословської академії як церковної і суспільної інституції за зразками західних академій Й. Сліпий обґрунтовував також у своїй праці «Греко-католицька Богословська Академія і її статuti» [45].

У розділі «Значіння і устрій Гр.-кат. Богословської Академії» він зауважив: «Найвисші школи є обявом глибини ума, огнищем науки і двигуном народнього життя. Вони є найсильнішим джерелом, з якого пливе умове життя нації, і робітнею умових здобутків. Провідники народу дістають там умові вишколення і леліють ідеали, що стають сонцем в їх майбутній праці — там твориться духовна аристократія народу» [45, с. 5]. У черговій інавгураційній промові 7 жовтня 1934 р. ректор Й. Сліпий зазначив, що до XVII ст. у високому шкільництві переважав теологічний тип університету, тобто домінувала теологія, а в XVIII–XIX ст. — тип філософічного і гуманістичного університету. Саме такою хотів бачити він Греко-католицьку богословську академію. Крім інтелектуальної сили, на думку Й. Сліпого, Академія була чинником всенародного значення.

Богословська наука, а отже, і Богословська академія, мала враховувати нові суспільні умови, зберігати «науковий спокій і рівновагу та не датися втягнути в злободенний круговорот. Очевидно, далекою вона від того, щоби зривати зв'язки зі життям, але навпаки буде все уважно вслуховуватися в пульс народнього життя та пронизувати його християнськими засадами» [9, с. 21–22]. Згідно зі Статутом, Академію очолював ректор, якого призначав Митрополит Андрей Шептицький кожні три роки. З 1931 р. незмінним ректором був о. д-р Йосиф Сліпий. Крім того, професори і доценти (габілітовані доктори на основі наукових праць) обирали щороку професорську колегію, а колегія — декана. Слухачем Академії міг бути кожний, хто склав іспит зрілості і достатньо знав грецьку і латинську мови. Навчання тривало п'ять років. Слухачі мали отримати фахову богословську освіту та доповнити і завершити загальну. Церква, на думку Й. Сліпого, потребувала не лише святих, а й учених-священників.

В Академії викладали усі богословські предмети. Але для підготовки високоосвічених богословів цього було недостатньо.

Тому у 1932 р. професорська колегія звернулася до Митрополита Шептицького з проханням заснувати «філософічний факультет», який і був організований 27 червня 1932 р.

На філософському факультеті викладали християнську філософію, філологію, історію мистецтва й археологію. Відомий учений Ярослав Пастернак, якого Митрополит Шептицький запросив для викладання археології, вважав, що в Богословській академії «виховується нове покоління духовенства, яке попри теологічну високу освіту винесе з мурів Богословської Академії ще й нове теоретичне й практичне знання рідної старовини, вже необхідне сьогодні при культурно-освітній праці...» [33]. Крім того, друге триріччя Академії ознаменувалося появою нових наукових семінарів. До наявних гомілетичного, історичного та правничого додали догматичний та семінар слов'янської філології. Докладний аналіз тематики семінарів здійснено у згаданому виданні Академії 1935 р. Семінар слов'янської філології, наприклад, вів Константин Чехович, відомий учений, доктор філософії, філолог-славіст, дійсний член НТШ, член і секретар БНТ. Семінар мав чотири відділи: 1) порівняльного слов'янського мовознавства; 2) старої церковнослов'янської мови та її української редакції; 3) української літератури; 4) слов'янських культур.

Увага зверталася також на викладання мистецтва й археології. Заняття проводили відомі мистецтвознавці І. Свенціцький, В. Залозецький, археолог Я. Пастернак.

Й. Сліпий у згаданій промові на інавгурації 1932–1936 років зазначав, що Академія відкрила у 1932 р. музей для збереження дорогоцінних творів, пов'язаних із Христовою вірою: ікон, стародруків, риз, церковного посуду, дохристиянських пам'яток. Він вважав, що в поневоленого народу лише Церква може зберегти надбання національної культури, бо в державних народів її зберігають державні музеї. Заснована установа не конкурувала з чинними Національним музеєм та музеями НТШ, Народного Дому, закладом Осолінських. Її завданням було навчити українське духовенство цінувати історичну і мистецьку спадщину нашого народу.

У двох виданнях, які стосуються першого і другого триріччя існування Греко-католицької богословської академії у Львові, зібрані документальні відомості до історії Академії, що робить їх цінним джерелом для дослідників.

У виданні, присвяченому першому триріччю, поміщено матеріали про відкриття Академії у 1929 р., зібрано відгуки галицької і зарубіжної преси про її відкриття, біографії перших членів професорської колегії: подано перелік усіх викладачів із зазначенням предмета викладання в межах кожного року і семестру, звіт із діяльності семінарів, статистику слухачів за єпархіями, поіменний список 114 випускників Академії та список наукових праць викладачів за прізвищами.

У виданні, присвяченому другому триріччю існування Академії, є звіт ректора о. д-ра Сліпого на святковій інавгурації 1932–1936 років (фактично за 1931–1932 роки), промова Й. Сліпого на інавгурації 1934–1935 років, у якій наголошено на створенні філософського факультету в Академії, музею і Бібліотеки.

Серед інавгураційних виступів: «Українська церква в половині XI ст. на роздоріжжі» проф. М. Чубатого; «Доба палеології і її мистецтво» В. Залозецького та ін. В окремому розділі подано перелік збірок музею Академії та жертводавців, бібліографію праць інституції за 1931–1934 роки, список слухачів. Особливо цікавий розділ «Привіти й голоси преси», в якому поміщено вітання від музеїв Львова, відгуки галицьких («Мета», «Діло», «Новий Час», «Неділя»), німецьких, австрійських, католицьких польських, словацьких, сербських та інших часописів.

Діяльність Богословської академії у наступні три роки висвітлено у виданні 1941 р. «Греко-католицька Богословська Академія у Львові в третьому трьохлітті свого існування 1934–1937» за редакцією Володимира Кучабського. Видання відсутнє у фондах ЛННБ України ім. В. Стефаника.

У жовтні 1938 р. галицька громадськість відзначала десятирічний ювілей Академії. Окремого ювілейного видання не було, можливо, з огляду на хронологічні межі (до вересня 1939 р. залишалося мало часу). Преса, зокрема газета «Діло» і журнал «Дзвони», висвітлювала цю подію. Так, газета «Діло» у статті «Богословська Академія у Львові — єдина українська висока школа в краю (З приводу її десятиліття)» зазначала: «Єдину українську високу школу у Львові створив собі український народ власними матеріальними та духовими силами серед невимовно важких обставин» [15]. Аналіз десятирічної діяльності Богословської академії

здійснив Петро Ісаїв у статті «На стежках культури й науки. З приводу 10-ліття Богословської Академії» [19]. Значна частина статті стосується екскурсів в історичне минуле вищої школи в Україні, зокрема Острозької академії (1576–1636), почасти Києво-Могилянської (1632–1817), духовною спадкоємицею яких він вважає Греко-католицьку богословську академію — єдину тоді українську високу школу в Галичині.

Автор обґрунтовує провідну думку свого дослідження — велике значення культури і науки, яку представляла Богословська академія, для збереження національної ідентичності, особливо в умовах бездержавності нації.

Отже, якщо Львівська духовна семінарія до кінця 1930-х років стала престижним навчальним закладом для підготовки освіченого духовенства, то створені на її базі Богословське наукове товариство та Греко-католицька богословська академія — центром богословської науки у Львові та в Галичині. І заслуга Й. Сліпого у цьому неоціненна. «Він рівночасно остане в історії нашої богословії, як той, що своє знання, енергію і волю віддав вповні, щоб дати основу українській богословії, щоб зорганізувати її, виховати для неї молодих богословів, створити для неї центр і засоби, і поставити її на рівні із іншими у вселенській Церкві і серед Східних Церков. То була його життєва мрія і ціль: наука, богословська наука, українська богословська наука» [28, с. 46].

Про стан богословської науки в Перемишлі певною мірою засвідчив ювілейний альманах українських католицьких богословів Духовної семінарії в Перемишлі, виданий у 1937 р. [53].

Альманах присвячений кільком ювілеям: 80-річчю Папи Пія XI; 60-м роковинам життя перемиського єпископа Йосафата Коциловського, 30-м роковинам його священства і 20-м роковинам його владичтва; 15-річчю Наукового товариства богословів Перемиської Духовної семінарії.

Відповідно альманах відкривають статті, присвячені різним церковним справам: завдання Католицької Акції у світлі енциклік Папи Пія XI, докладна біографія єпископа Йосафата Коциловського [18], діяльність Греко-католицької духовної семінарії в Перемишлі [12]. Публікації богословів Петра Голинського [8] і Ярослава Скопляка [43] висвітлюють участь семінаристів у суспільному житті та

їхні наукові зацікавлення. Спогад П. Голинського про події ЗУНР у 1918 р.: «Покищо молода українська держава потребувала інтелігентних сил. І тут богослови були одні з перших, що віддали себе на послуги державно-творчій праці, одні в армії, другі в адміністративній владі та в інших державних установах. Скрізь, донебудь поставила нас судьба, ми пам'ятали про наше високе призначення кандидатів духовного стану, совісно виконуючи прийняті на себе обов'язки, даючи приклад релігійного життя» [8, с. 148].

Автор у складі Української галицької армії воював проти більшовиків у Києві, захворів на тиф у Вінниці, і йому вдалося виїхати із санітарним поїздом до Одеси. У спогадах доволі колоритно, як на молодого семінариста, описані переслідування його з боку ЧК, транспортування з арештованими вояками через багато міст України до тюрми в Харкові, допомога місцевого українського жителя дістатися до Москви, а звідти — до Відня, згодом — до Праги, а у 1922 р. — в Галичину.

У статті Ярослава Скопляка йдеться про діяльність у Перемишлі заснованого у 1922 р. Наукового товариства богословів. Уже у 1923 р. товариство видало «Альманах Українських Богословів» накладом організації українських богословів Львівської і Перемиської дієцезії. Першими науковими спробами семінаристів були реферати на засіданнях «Наукового кружка», як звичайно, релігійного змісту. Наприкінці 1920-х років відкрили читальню, що дало доступ слухачам семінарії до преси та видань. У 1930-х роках були створені секції на зразок Наукового богословського товариства у Львові: богословська, протиалкогольна, суспільного життя, українознавства. Товариство встановило зв'язки з видавництвом «Червона Калина», здобуло велику популярність і значний моральний вплив на семінаристів. Секція українознавства, приміром, ознайомлювала студентів з історією України, географією українських земель, українською літературою, передовсім післявоєнною, через реферати, розвідки, розповсюдження через бібліотеку відповідних матеріалів. У секції суспільного життя акцентували католицьку соціологію, критику всяких ідеологій і партій, актуальні політичні події. У центрі уваги богословської секції був культ священномученика Йосафата, апостольство Унії.

Глибокою науковою розвідкою є поміщена в кінці альманаху стаття відомого дослідника періоду відродження на західноукраїнських землях Євгена Грицака «Перший альманах перемиських богословів» [13]. Йдеться про перемиське видання «Лѣрвакъ зъ надъ Сяна, изданъ Семинаристами Перемыскими въ ползу Дому Народного» (1852) як важливу подію у літературно-громадському житті. Це був другий альманах літературного змісту після «Русалки Дністрової» (1837), в якому переважно представлені поезії з помітним впливом творів, опублікованих у «Русалці Дністровій». Є. Грицак аналізував не лише публікації в альманасі, а й відгуки про них у тодішній галицькій пресі.

Порівнюючи його з ювілейним альманахом українських католицьких богословів Перемиської єпархії 1937 р., Є. Грицак зауважив наскрізь світський характер видання 1852 р., без жодного зв'язку із середовищем життя богословів, без теологічних і церковно-релігійних розвідок, а релігійний аспект простежується лише у згадках про Бога і в релігійно-моральній тенденції деяких літературних творів. Він бачив причину цього не лише у впливі ліберально-світських течій початку ХІХ ст., а й у намаганні «будити» українську національність, «що так дуже тісно з'єднувалась з українською (греко-католицькою) Церквою». Натомість у 1930-ті роки, вважав Є. Грицак, «вже запанувала в нас і народня мова і фонетичний правопис, давно вже і наше духовенство і наші вищі церковні кола напереді з нашими Владиками станули на національному становищі й працюють згідно й успішно для добра нашої Церкви й Українського Народу» [13].

Висновки. Ювілейні видання 1930-х років інституцій Греко-католицької церкви в Галичині висвітлювали на основі документальних матеріалів наукову та освітню діяльність Богословського наукового товариства, Греко-католицької богословської академії, Духовних семінарій у Львові і Перемишлі. Відзначена провідна роль у їхній діяльності глави Греко-католицької церкви Митрополита Андрея Шептицького і ректора Богословської академії Йосифа Сліпого. Подані у ювілейних виданнях документи — послання Митрополита, звіти ректора, бібліографія видань Богословського наукового товариства і Богословської академії, біограми релігійних і культурних діячів Галичини, реєстри наукових

семінарів із питань богослов'я, філософії, історії, слов'янської філології, права засвідчують глибокі наукові дослідження в галузі гуманітарних наук.

Богословська академія як єдина українська вища школа в Галичині у той час та Богословське наукове товариство поряд із Науковим товариством імені Шевченка у Львові, яке у міжвоєнний період залишалось основним організатором науки, посіли помітне місце у розвитку науки і культури. Журнал «Богословія» як орган Богословського наукового товариства, а згодом — Греко-католицької богословської академії за редакцією Й. Сліпого представляв українську богословську науку на європейському рівні. У ньому різними мовами публікувалися не лише вчені-богослови, а й відомі історики, літератори, мистецтвознавці, національно-освітні діячі українські і зарубіжні, що оживлювало громадське життя в Галичині.

Використання цих матеріалів і документів сучасними дослідниками історії Греко-католицької церкви міжвоєнного періоду у публікаціях, фундаментальних виданнях, дискусіях на симпозіумах і наукових семінарах засвідчує їхню актуальність і джерельну цінність.

1. Альманах українських богословів виданий з нагоди 150-ліття греко-католицької Духовної семінарії у Львові і 85-ліття існування читальні богословів, 1783–1849–1933 / зібрав Олександр Буць. Львів : Видає т-во «Читальня українських студентів богословії», 1934. 143 с.
2. Альманах українських богословів / зібрав Антін Стельмах. Львів : накладом «Читальні українських богословів ім. М. Шашкевича», 1914. 293 с.
3. Альманах українських богословів / зібрав Василь Мельник. Львів : накладом організації укр. богословів Львівської і Перемиської Дієцезії, 1923. 151 с.
4. Богословське наукове товариство у Львові в першому десятилітті свого існування (1923–1933) / опрацювали о. д-р Лев Глинка, д-р Констатин Чехович. Львів : накладом Т-ва, 1934. 93 с.
5. Буць Ол. Хрест на Україні (У 950-ліття Володимирового хрещення України). Львів : Вид. кооператива «Мета», 1938. 32 с. («Християнська книжка» ; чис. 5).
6. Відозви і комунікати. *Діло*. 1938. 12 черв. (чис. 127) ; 17 верес. (чис. 206).
7. (Г. М-й). Інавгурація ювілею 950-ліття хрещення Руси-України о. митрополитом Шептицьким. Підлюте. 24 липня 1938. *Діло*. 1938. 26 лип. (чис. 161). С. 2.

8. Голинський П. Богослов у роках визвольної війни. *Ювілейний альманах українських католицьких богословів Перемишльської єпархії*. Перемишль, 1937. С. 147–163.
9. Греко-католицька Богословська Академія у Львові в другому трьохліттю свого існування (1931–1934). Львів : накладом Академії, 1935. 171 с.
10. Греко-католицька Богословська Академія у Львові в першому трьохліттю свого існування (1928–1931). Львів : накладом Академії, 1932. 109 с.
11. Греко-католицька Духовна семінарія у Львові : матеріали і розвідки / зібрав о. проф. др. Йосиф Сліпий. Львів, 1935. Ч. 1. 243 с. (Праці греко-католицької Богословської академії ; т. 1–2) ; 1936. Ч. 2. 505 с. (Праці греко-католицької Богословської академії ; т. 2).
12. Гриник В. Укр. Кат. Духовна Семінарія в Перемишлі. *Ювілейний альманах українських католицьких богословів Перемишльської єпархії*. Перемишль, 1937. С. 96–116.
13. Грицак Є. Перший альманах перемишльських богословів. *Ювілейний альманах українських католицьких богословів Перемишльської єпархії*. Перемишль, 1937. С. 267.
14. Гуркіна С. Дві долі: греко-католицьке духовенство і радянська влада. *Схід-Захід*. Харків, 2008. Вип. 11–12 : спец. вид.: Усна історія в сучасних соціально-гуманітарних студіях. С. 265–282.
15. Гльосатор. Богословська Академія у Львові — єдина українська висока школа в краю (з приводу її десятиліття). *Діло*. 1938. 30 жовт. (чис. 242). С. 6.
16. Енцикліка його святости Папи Пія XI про обнову суспільного устрою і примінення його до євангельського закону в сороковий рік по виданню Папою Львом XIII енцикліки «*Regum Novarum*». Станіславів : накладом Єпископського Ординаріату, 1934. 52 с.
17. Енцикліка *Centesimus Annus* — «Сотий рік» — Св. Івана Павла II (1991). Публ. укр. мовою. URL: <http://katekhytyka-6.blogspot.com/2018/02/centesimus-annus-ii-1991.html>.
18. І. Г. богослов. Двадцять літ на владичому престолі. *Ювілейний альманах українських католицьких богословів Перемишльської єпархії*. Перемишль, 1937. С. 64–91.
19. Ісаїв П. На стежках культури й науки. З приводу 10-ліття Богословської Академії. *Дзвони*. 1938. Чис. 12. С. 528–534 ; 1939. Чис. 1–2. С. 56–63.
20. Ісаїв П. Серед наукових змагань (з приводу 10-ліття наукового журналу «Богословія»). *Дзвони*. 1933. Чис. 8/9. С. 405–409.
21. Киричук О. Львівська духовна семінарія УГКЦ та Богословська академія під керівництвом ректора Йосифа Сліпого (1926–1939 рр.). *Історія релігій в Україні* : наук. щоріч. 2017. Вип. 27, ч. 1. С. 288–302.

22. Колосовська О. Кириличні стародруки з Бібліотеки Богословського наукового Товариства у Львові (на матеріалах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника АН України). *Історія релігій в Україні* : тези повідомл. IV круглого столу (Львів, 9–10 трав. 1994). Львів, 1994. С. 97–98.
23. Крип'якевич І. Давня топографія греко-католицької духовної семинарії у Львові. *Греко-католицька духовна семинарія у Львові* : матеріали і розвідки. Львів, 1935. Ч. I. С. 217–225.
24. Кунанець Н. Бібліотека Богословського наукового товариства: сторінки історії. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2011. № 2. С. 31–35.
25. Лотоцький А. Св. Володимир Великий : життєписне оповідання: в 950-літню річницю хрещення України-Руси. Перемишль : Вид-во «Криниця» при «Українським Бескиді», 1938. 64 с. : іл.
26. Марунчак М. Культ отця Маркіяна в праці блаженнішого патріарха Йосифа. *Шашкевичіана* (Вінніпег). 1979. Листоп. (№ 17). С. 27.
27. Мизак Н. Діяльність Богословського наукового товариства Української греко-католицької церкви у 1923–1939 рр. *Релігія та соціум*. 2013. № 3–4 (11–12). С. 109–117.
28. Музичка І. Початки української богословської науки в двадцятому столітті і Блаженіший Патріарх Йосиф : Extractum e «Bohoslovija». Рим, 1978. Т. XLI (1977). 57 с. (Видання «Богословії» ; чис. 50).
29. Новий альманах богословів. *Мета*. 1935. 6 січ.
30. О. проф. д-р Йосиф Сліпий, ректор Богословської Академії. *Світильник істини: джерела до історії Української Католицької Богословської Академії у Львові, 1928–1929–1944* : у 3 ч. / матеріали зібрав і опрацював д-р Павло Сениця ; Видання Укр. католицького ун-ту ім. св. Климента Папи. Торонто ; Чикаго : накладом студентів Богословської академії, 1973. Ч. 1. С. 181–200.
31. Папа: Будувати справедливий світ означає втілювати віру. URL: <https://www.vaticannews.va/uk/pope/news/2021-10/papa-do-kongresu-centesimus-annus.html>.
32. Папа Лев XIII і українська греко-католицька Церква. URL: https://www.archivioradiovaticana.va/storico/2010/09/05/папа_лев_xiii_i_українська_греко-католицька_церква/usc-420324.
33. Пастернак Я. Новий чинник в українській археології. З приводу інавгурації нового шкільного року у Богословській Академії. *Діло*. 1934. 30 верес. (чис. 261). С. 4.
34. Прах Б. Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини : у 2 т. Львів : УКУ, 2015. Т. 1 : Біографічні нариси (1939–1989). LXXXVI + 722 с.

35. Пристай М. Львівська Греко-католицька Духовна Семінарія, 1783–1945 : монографія / голов. ред. Б. Прах. Львів ; Рудно, 2003. 452 с.
36. Промова о. ректора др. Сліпого на святочній інавгурації акад. 1934/1935 року, виголошена в дні 7 жовтня 1934 р. *Греко-католицька Богословська Академія у Львові в другому трьохліттю свого існування (1931–1934)*. Львів : накладом Академії, 1935. С. 21–22.
37. Реєстр розвідок і статей поміщених в «Богословії». *Богословське наукове товариство у Львові в першій десятиліттю свого існування (1923–1933)*. Львів : накладом Т-ва, 1934. С. 83–88.
38. Ректор УКУ: «Слово Папи Лева XIII в “Rerum Novarum”, написане 125 років тому, є сильним і сьогодні». URL: <https://ucu.edu.ua/news/rektor-uku-slovo-papy-leva-xii-v-rerum-novarum-napysane-125-rokiv-tomu-ye-sylnym-i-sogodni/>.
39. Релігія і політика. *Радіо Свобода* : [дискусія]. 2007. 24 лип. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/967083.html>.
40. [Рецензія]. *Дзвони*. 1935. Чис. 1. С. 65–69.
41. Світильник істини: джерела до історії Української Католицької Богословської Академії у Львові, 1928–1929–1944 : у 3 ч. / матеріали зібрав і опрацював д-р Павло Сениця ; Видання Укр. католицького ун-ту ім. св. Климента Папи. Торонто ; Чикаго : накладом студентів Богословської академії, 1973. Ч. 1. 719 с. ; 1976. Ч. 2. 663 с. ; 1983. Ч. 3. 960 с.
42. Світлини до «Світильника істини» / світлини зібрав і опрацював д-р Павло Сениця. Чикаго, 1984. 67 [1] с.
43. Скопляк Яр. Научне товариство богословів дух. семінарії в Перемишлі. *Ювілейний альманах українських католицьких богословів Перемиської єпархії*. Перемишль, 1937. С. 164–182.
44. Сліпий Й. Богословське Наукове Товариство і його статuti. Львів : накладом Богосл. Наук. Т-ва, 1924. 19 (1) с.
45. Сліпий Й. Греко-католицька Богословська Академія і її статuti. Львів, 1930. 30 с.
46. Спільний пастирський лист українського Єпископату Галицької Церковної Провінції з нагоди 950-ліття Хрещення України. *Свято Християнської України* : бюлетин Ділового Комітету святкування 950-ліття Хрещення Руси-України. Львів, 1938. Серп. С. 3–5.
47. Студинський К. Львівська духовна Семінарія в часах Маркіяна Шашкевича (1829–1843) / передне слово автора, с. I–CCLXI. Львів : накладом Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1916. CCLX, 416 с. (Збірник філологічної секції НТШ ; т. 17 і 18).
48. УГКЦ міжвоєнного періоду : [відкритий семінар «УГКЦ міжвоєнного періоду: питання вирішені та невирішені. Суспільно-релігійний аспект»]. *Zbruc*. 2016. 10 січ. URL: <https://zbruc.eu/node/46036>.

49. Фари́на О. Формування і розвиток греко-католицьких архівних і бібліотечних установ Східної Галичини як провідних наукових осередків для духовенства і світських осіб (1921–1946). *Питання культурології*. 2017. № 33. С. 53–67.
50. Хоркава І. І. Греко-католицька семінарія у Львові (1783–1929 рр.) як попередниця Греко-католицької богословської академії. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Релігієзнавство. 2016. Вип. 1 (13). С. 81–90.
51. Чубатий М. 950 літ християнства в Україні. Львів : Друкарня Наук. Т-ва ім. Шевченка у Львові, 1938. 16 с. (Бібліотека «Дзвонів» ; чис. 27).
52. Шекерик-Доників Андрій. Історія пласту (сайт). URL: <https://100kroktiv.info/2017/09/shekeryk-donykiv-andrij-hromadskuj-diyach/>.
53. Ювілейний альманах українських католицьких богословів Перемиської єпархії / зібрала Редакційна Колегія. Перемишль : накладом гр.-кат. Духовної Семінарії в Перемишлі, 1937. 268 [2] с. На обкл. назва: Альманах українських богословів.

References

1. Buts, Oleksandr (1934, comp.). Almanakh ukrainskykh bohosloviv vydanyi z nahody 150-littia hreko-katolytskoi Dukhovnoi semynarii u Lvovi i 85-littia istnuvannia chytalni bohosloviv, 1783–1849–1933 [Almanac of Ukrainian theologians issued on the occasion of the 150th anniversary of the Greek-Catholic Theological Seminary in Lviv and the 85th anniversary of the existence of the theologians' reading room]. Lviv : Vydaie tovarystvo "Chyталnia ukrainskykh studentiv boholsovii", 143 p. [in Ukr.].
2. Stelmakh, Antin (1914, comp.). Almanakh ukrainskykh bohosloviv [Almanac of Ukrainian theologians]. Lviv : Nakladom "Chyталni ukrain-skykh bohosloviv im. M. Shashkevycha", 293 p. [in Ukr.].
3. Melnyk, Vasyl (1923, comp.). Almanakh ukrainskykh bohosloviv [Almanac of Ukrainian theologians]. Lviv : Nakladom orhanizatsii ukrainskykh bohosloviv Lvivskoi i Peremyskoi Diitsezii, 151 p. [in Ukr.].
4. Hlynka, Lev & Chekhovych, Konstantyn (1934, comp.). Bohoslovske naukovе tovarystvo u Lvovi v pershim desiatylittiu svoho isnuvannia (1923–1933) [Theological Scientific Society in Lviv in the first decade of its existence] / opratsiuvaly o. dr., dr. Lviv : Nakladom Tovarystva, 93 p. [in Ukr.].
5. Buts, Ol. (1938). Khrest na Ukraini (U 950-littia Volodymyrovoho khreshchennia Ukrainy) [The Cross in Ukraine (On the 950th anniversary of Volodymyr's baptism in Ukraine)]. Lviv : Vydavnycha kooperatyva "Meta", 32 p. ("Khrystiianska knyzhka" ; 5). [in Ukr.].
6. Vidozvy i komunikaty [Appeals and communications] (1938, 127, June 12; 206, September 17. *Dilo*. [in Ukr.].

7. (H. M-y). (1938, July 24; July 24). Inavguratsiia yuvyleiu 950-littia khreshchennia Rusy-Ukrainy o. mytropolytom Sheptytskym [Inauguration of the jubilee of the 950th anniversary of the baptism of Russia-Ukraine by Metropolitan Sheptytskyi]. *Pidliute. Dilo*, p. 2. [in Ukr.].
8. Holynskiy, P. (1937). Bohoslov u rokakh vyzvolnoi viiny [Theologian during the years of the liberation war]. *Yuvileinyi almanakh ukrainskykh katolytskykh bohoslaviv Peremyskoi yeparkhii*. Peremyshl, pp. 147–163. [in Ukr.].
9. Hreko-katolytska Bohoslovska Akademiia u Lvovi v druhomu trokhlittiu svoho istnuvannia (1931–1934) [The Greek-Catholic Theological Academy in Lviv during the second three years of its existence] (1935). Lviv : Nakladom Akademii, 171 p. [in Ukr.].
10. Hreko-katolytska Bohoslovska Akademiia u Lvovi v pershim trokhlittiu svoioho istnuvannia (1928–1931) [The Greek-Catholic Theological Academy in Lviv during the first three years of its existence] (1932). Lviv : Nakladom Akademii, 109 p. [in Ukr.].
11. Slipyi, Yosyf (1935, 1936). Hreko-katolytska dukhovna semynariia u Lvovi: materiialy i rozvidky [Greek-Catholic Theological Seminary in Lviv: materials and articles]. Lviv, 1, 243 p. (Pratsi hreko-katolytskoi Bohoslovskoi akademii ; 1-2); 2, 505 p. (Pratsi hreko-katolytskoi Bohoslovskoi akademii ; 2). [in Ukr.].
12. Hrynyk, V. (1937). Ukr. Kat. Dukhovna Seminariia v Peremyshli [Ukrainian Catholic Theological Seminary in Przemyśl]. *Yuvileinyi almanakh ukrainskykh katolytskykh bohoslaviv Peremyskoi yeparkhii*. Peremyshl, pp. 96–116. [in Ukr.].
13. Hrytsak, Ye. (1937). Pershyi almanakh peremyskykh bohoslaviv [The first almanac of Przemyśl theologians]. *Yuvileinyi almanakh ukrainskykh katolytskykh bohoslaviv Peremyskoi yeparkhii*. Peremyshl, p. 267. [in Ukr.].
14. Hurkina, S. (2008). Dvi doli: hreko-katolytske dukhovenstvo iadianska vlada [Two destinies: the Greek Catholic clergy and the Soviet government]. *Skhid-Zakhid*. Kharkiv, 11–12 : spets. vyd.: Usna istoriia v suchasnykh sotsialno-humanitarnykh studiiakh, pp. 265–282. [in Ukr.].
15. Glosator. (1938. Octovber 30). Bohoslovska Akademiia u Lvovi — yedyna ukrainska vysoka shkola v kraiu (z pryvodu yii desiatylittia) [The Theological Academy in Lviv is the only Ukrainian high school in the region (on the occasion of its 10th anniversary)]. *Dilo*. [in Ukr.].
16. Entsyklika yoho sviatosty Papy Piia XI pro obnovu suspilnoho ustroiu i pryminennia yoho do yevanhelskoho zakona v sorokovy rik po vydannii Papoiu Levom XIII Entsyklyky “Rerum Novarum” [Encyclical of His Holiness Pope Pius XI on the renewal of the social system and its application to the Gospel law in the fortieth year after the publication of the Encyclical “Rerum Novarum” by Pope Leo XIII.]. (1934). Stanislaviv, 52 p. [in Ukr.].

17. Entsyklika Centesimus Annus — “Sotyi rik” — Sv. Ivana Pavla II (1991). Publ. ukr. movoiu. [Encyclical Centesimus Annus — „Hundredth Year” — St. John Paul II.]. Retrieved from: <http://katekhytyka-6.blogspot.com/2018/02/centesimus-annus-ii-1991.html>. [in Ukr.].
18. I. H. bohoslav (1937). Dvadsiat lit na vladychomu prestoli [Twenty years on the episcopal throne]. *Yuvileinyi almanakh ukrainskykh katolytskykh bohoslaviv Peremyskoi yeparkhii*. Peremysl, pp. 64–91. [in Ukr.].
19. Isaiv, P. (1938, 1939). Na stezhkakh kultury y nauky. Z pryvodu 10-littia Bohoslovskoi Akademii. *Dzvony*. 12, pp. 528–534 ; 1–2, pp. 56–63. [in Ukr.].
20. Isaiv, P. (1939). Sered naukovykh zmahan (z pryvodu 10-littia naukovooho zhurnalu «Bohosloviiia») [On the paths of culture and science. On the occasion of the 10th anniversary of the Theological Academy]. *Dzvony*. 8/9, pp. 405–409. [in Ukr.].
21. Kyrychuk, O. (2017). Lvivska dukhovna seminariia UHKTs ta Bohoslovska akademiia pid kerivnytstvom rektora Yosyfa Slipoho (1926–1939) [Lviv Theological Seminary of the Ukrainian Greek Catholic Church and Theological Academy under the leadership of rector Yosyf Slipyj (1926–1939)]. *Istoriia religii v Ukraini : nauk. shchorichnyk*, 27, pp. 288–302. [in Ukr.].
22. Kolosovska, O. (1994). Kyrylychni starodruky z Biblioteky Bohoslovskoho naukovooho Tovarystva u Lvovi (na materialakh Lvivskoi naukovoii biblioteky im. V. Stefanyka AN Ukrainy) [Cyrillic Old Prints from the Library of the Theological Scientific Society in Lviv (on the materials of the V. Stefanyk Lviv Scientific Library)]. *Istoriia religii v Ukraini : tezy povidoml. IV kruhloho stolu* (Lviv, 9–10 trav. 1994). Lviv, pp. 97–98. [in Ukr.].
23. Krypiakevych, I. (1935). Davnia topohrafiia hreko-katolytskoi dukhovnoi semynarii u Lvovi [Ancient topography of the Greek-Catholic seminary in Lviv]. *Hreko-katolytska dukhovna semynariia u Lvovi : materialy i rozvidky*. Lviv, I, pp. 217–225. [in Ukr.].
24. Kunanets, N. (2011). Biblioteka Bohoslovskoho naukovooho tovarystva: storinky istorii [Library of the Theological Scientific Society: the pages of history]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 2, pp. 31–35. [in Ukr.].
25. Lototskyi, A. (1938). Sv. Volodymyr Velykyi: zhyttiepysne opovidannia : v 950-litniu richnytsiu khreshchennia Ukrainy-Rusy [St. Volodymyr the Great: a biographical story: on the 950th anniversary of the baptism of Ukraine-Rus]. Peremysl : Vyd-vo “Krynytsia” pry “Ukrainskim Beskydi”, 64 p. : il. [in Ukr.].
26. Marunchak, M. (1979, 17, November). Kult ottsia Markiiana v pratsi blazhennishoho patriarkha Yosyfa. (The Cult of Father Markian in the

- Works of His Beatitude Patriarch Yosyf). *Shashkevychiana* (Vinnipeh), p. 27. [in Ukr.].
27. Myzak, N. (2013). Diialnist Bohoslovskoho naukovooho tovarystva Ukrainkoi hreko-katolytskoi tserkvy u 1923–1939 rr. [Activities of the Theological Scientific Society of the Ukrainian Greek Catholic Church in 1923–1939]. *Relihiia ta sotsium*, 3–4 (11–12), pp. 109–117. [in Ukr.].
 28. Muzychka, I. (1978). Pochatky ukrainkoi bohoslovskoi nauky v dvadtsiatomu stolitti i Blazhennishyi Patriarkh Yosyf [The beginnings of Ukrainian theological science in the twentieth century and His Beatitude Patriarch Yosyf]. *Extractum e “Bohoslovia”*, XLI (1977). Rym, 57 p. (Vydannia “Bohoslovii” ; 50). [in Ukr.].
 29. Novyi almanakh bohosloviv [The new almanac of theologians] (1935. January 6). Meta. [in Ukr.].
 30. Senytsia, Pavlo (1973, comp.). O. prof. d-r Yosyf Slipyi, rektor Bohoslovskoi Akademii [F. prof. Dr. Yosyf Slipyj, the rector of the Theological Academy] *Svitylnyk istyny: dzherela do istorii Ukrainkoi Katolytskoi Bohoslovskoi Akademii u Lvovi, 1928–1929–1944* : u 3 ch. / Vydannia Ukr. katolytskoho un-tu im. sv. Klymenta Papy. Toronto ; Chikago : nakladom studentiv Bohoslovskoi akademii. [in Ukr.].
 31. Papa: Buduvaty spravedlyvyi svit oznachaie vtliuvaty viru [Pope: Building a just world means embodying faith] Retrieved from: <https://www.vaticannews.va/uk/pope/news/2021-10/papa-do-kongresu-centesimus-annus.html>. [in Ukr.].
 32. Papa Lev KhIII i ukrainka hreko-katolytska Tserkva [Pope Leo XIII and the Ukrainian Greek Catholic Church] Retrieved from: https://www.archivioradiovaticana.va/storico/2010/09/05/papa_lev_xiii_i_ukraїнська_греко-католицька_церква/ucr-420324. [in Ukr.].
 33. Pasternak, Ya. (1934, 261, September 30). Novyi chynnyk v ukrainkii arkhologii. Z pryvodu inavguratsii novoho shkilnoho roku u Bohoslovskii Akademii [A new factor in Ukrainian archaeology. On the occasion of the inauguration of the new school year at the Theological Academy]. *Dilo*, p. 4. [in Ukr.].
 34. Prakh, B. (2015). Dukhovenstvo Peremyskoi yeparkhii ta Apostolskoi administratsii Lemkivshchyny : u 2 t. [Clergy of the Przemyśl Diocese and the Apostolic Administration of Lemkivshchyna : in 2 t. Volume 1 : Biographical essays (1939–1989)]. Lviv : UKU. 1 : Biohrafichni narysy (1939–1989), LXXXVI + 722 p. [in Ukr.].
 35. Prystai, M. (2003, Prakh, B., ed.). Lvivska Hreko-katolytska Dukhovna Seminaria, 1783–1945 : monohrafiia [Lviv Greek Catholic Theological Seminary, 1783–1945: monograph]. Lviv, Rudno. 452 p. [in Ukr.].

36. Promova o. rektora dr. Slipoho na sviatochnii inavhuratsii akad. 1934/1935 roku, vyholoshena v dni 7 zhovtnia 1934 r. (1935). Hreko-katolytska Bohoslovska Akademiia u Lvovi v druhomu trokhlyttiu svoho istnuvannia (1931–1934) [Speech by Fr. Rector Dr. Slipy at the festive inauguration of the academic year 1934/1935, issued on October 7, 1934]. Lviv : Nakladom Akademii, pp. 21–22. [in Ukr.].
37. Reiestr rozvidok i statei pomishchenykh v “Bohoslovii” [Register of studies and articles published in «Theology»] (1934). *Bohoslovske naukove tovarystvo u Lvovi v pershim desiatylittiu svoho isnuvannia (1923–1933)*. Lviv : Nakladom Tovarystva. pp. 83–88. [in Ukr.].
38. Rektor UKU: “Slovo Papy Leva XIII v “Rerum Novarum”, napysane 125 rokiv tomu, ye sylnym i sohodni”. [Rector of UCU: “The word of Pope Leo XIII in “Rerum Novarum”, written 125 years ago, is still strong today”]. Retrieved from: <https://ucu.edu.ua/news/rektor-uku-slovo-papy-leva-xii-v-rerum-novarum-napysane-125-rokiv-tomu-ye-sylnym-i-sogodni/>. [in Ukr.].
39. Relihiia i polityka [Religion and politics] (2007, July 24). Radio Svoboda : [Dyskusiia]. Retrieved from: <https://www.radiosvoboda.org/a/967083.html>. [in Ukr.].
40. [Retsetsiia] [Review] (1935, 1). *Dzvony*, pp. 65–69. [in Ukr.].
41. Senytsia, Pavlo. (1973, 1976, 1983). *Svitylnyk istyny: dzherela do istorii Ukrainskoi Katolytskoi Bohoslovskoii Akademii u Lvovi, 1928–1929–1944 : u 3 ch.* [The lamp of truth: sources for the history of the Ukrainian Catholic Theological Academy in Lviv, 1928–1929–1944] / Vydannia Ukrainskoho katolytskoho universytetu im. sv. Klymenta Papy. Toronto ; Chikago : Nakladom studentiv Bohoslovskoii akademii, 1, 719 p. ; 2, 663 p. ; 3, 960 p. [in Ukr.].
42. Senytsia, Pavlo. (1984). *Svitlyny do “Svitylnyka istyny”* [Photos for the “Lamp of Truth”]. Chikago, 67 [1] p. [in Ukr.].
43. Skopliak, Yar. (1937). *Nauchne tovarystvo bohosloviv dukh. seminarii v Peremyshli* [Scientific Society of Theologians in Theological seminary in Przemyśl]. *Yuvileinyi almanakh ukrainskykh katolytskykh bohosloviv Peremyskoi yeparkhii*. Peremyshl, pp. 164–182. [in Ukr.].
44. Slipyi, Y. (1924). *Bohoslovske Naukove Tovarystvo i yoho statuty* [Theological Scientific Society and its statutes]. Lviv : Nakladom Bohoslovskoho Naukovoho Tovarystva, 19 (1) p. [in Ukr.].
45. Slipyi, Y. (1930). *Hreko-katolytska Bohoslovska Akademiia i yii statuty* [Greek Catholic Theological Academy and its statutes]. Lviv, 30 p. [in Ukr.].
46. *Spilnyy pastyrskyy lyst ukrayinskoho Epyskopatu Halytskoyi Tserkovnoyi Provintsiyi z nahody 950-littya Khreshchennya Ukrainy* [Joint pastoral

- letter of the Ukrainian Episcopate of the Galician Ecclesiastical Province on the occasion of the 950th anniversary of the Baptism of Ukraine] (1938). *Svyato Khrystiyanskoyi Ukrayiny* : byuletyn Dilovoho Komitetu svyatkuvannya 950-littya Khreshchennya Rusy-Ukrayiny. Lviv, serpen, pp. 3–5. [in Ukr.].
47. Studynskiy, K. (1916). Lvivska dukhovna Semynariia v chasakh Markiiana Shashkevycha (1829–1843) (Lviv Theological Seminary in the time of Markiyan Shashkevich (1829–1843) / Perednie slovo avtora, s. I–CCLXI. Lviv : nakl. Nauk. T-va im. Shevchenka, CCLX, 416 p. (Zbirnyk filolo-hichnoi sektsyi NTSsh ; 17 i 18). [in Ukr.].
 48. UHKTs mizhvoiennoho periodu : [Vidkrytyi seminar “UHKTs mizhvoiennoho periodu: pytannia vyrisheni ta nevyrisheni. Suspilno-relihiinyi aspekt”]. [Ukrainian Greek Catholic Church of the interwar period: [Open seminar “Ukrainian Greek Catholic Church of the interwar period: resolved and unresolved issues. Socio-religious aspect”]. *Zbruc.* 2016. 10 sich. URL: <https://zbruc.eu/node/46036>. [in Ukr.].
 49. Faryna, O. (2017). Formuvannia i rozvytok hreko-katolytskykh arkhivnykh i biblioteknykh ustanov Skhidnoi Halychyny yak providnykh naukovykh oseredkiv dlia dukhovenstva i svitskykh osib (1921–1946) [The formation and development of Greek-Catholic archival and library institutions of Eastern Galicia as leading research centers for clergy and lay people (1921–1946)]. *Pytannia kulturolohii*, 33, pp. 53–67. [in Ukr.].
 50. Khorkava, I. I. (2016). Hreko-katolytska seminariia u Lvovi (1783–1929 rr.) yak poperednytsia Hreko-katolytskoi bohoslavskoi akademii [The Greek-Catholic Seminary in Lviv (1783–1929) as the predecessor of the Greek-Catholic Theological Academy] *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu “Ostrozka akademiia”*. Serii: Relihiieznavstvo, 1 (13). pp. 81–90. [in Ukr.].
 51. Chubatyi, M. (1938). 950 lit khrystiianstva v Ukraini. Lviv (950 years of Christianity in Ukraine) Drukarnia Nauk. T-va im. shevchenka u Lvovi, 16 p. (Biblioteka «Dzvoniv» ; 27). [in Ukr.].
 52. Shekeryk-Donykiv, Andrii. Istoriiia plastu (sait) [The History of Plast]. Retrieved from: <https://100krokiv.info/2017/09/shekeryk-donykiv-andrii-hromadskij-diyach/>. [in Ukr.].
 53. Yuvileinyi almanakh ukrainskykh katolytskykh bohoslaviv Peremyskoi yeparkhii [Jubilee almanac of Ukrainian Catholic theologians of the Przemyśl eparchy] (1937) / zibrala Redaktsiina Kolegiia. Peremysl : Nakladom hr.-kat. Dukhovnoi Seminarii v Peremysli, 268 [2] p. Na obkl. nazva: Almanakh ukrainskykh bohoslaviv. [in Ukr.].

Luiza Hlnytska, Head of the Scientific Bibliography Department, Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv

The jubilee editions of 1930's of the institutions of Greek Catholic Church in Galicia

Jubilee editions of such institutions of the Greek Catholic Church as: the Theological Scientific Society, the Greek Catholic Theological Academy, and theological seminaries in Lviv and Przemyśl, published in Galicia in the 1930s, are considered. Publications covered the scientific and educational activities of the mentioned institutions based on the documentary materials. These reflect the leading role of both the head of the Greek Catholic Church, Metropolitan Andrey Sheptytskyi, and the rector of the Theological Academy, Dr. Josyp Slipyi. The documents and materials presented in the jubilee editions, such as the messages of Metropolitan Sheptytskyi, reports of rector J. Slipyi, bibliography of publications of the Theological Scientific Society and Theological Academy, biographies of religious and cultural figures of Galicia, registers of scientific seminars on theology, philosophy, history, Slavic philology and sacred art, evidence the deep scientific research undertaken in the field of humanitarian studies. The main organizer of scientific research in the interwar period was the Shevchenko Scientific Society in Lviv, but the other institutions, such as: the Theological Scientific Society and the Theological Academy, the only Ukrainian higher school in Galicia, also took an important part in the development of national science and culture. Ukrainian theological science was represented at the European level by the journal "Theology", the edition published by the Theological Scientific Society, and later by the Theological Academy. It published materials written not only by theologians, but also by Ukrainian and foreign historians, writers, art critics, philosophers, and national educational figures, which contributed to revitalizing public life in Galicia. The use of these materials and documents by modern researchers of the history of the Greek-Catholic Church of the interwar period in publications, fundamental editions, discussions at symposia and scientific seminars, which are mentioned in the article, attests to the relevance and source value of such jubilee publications.

Keywords: *Theological Scientific Society, Greek Catholic Theological Academy, the Greek Catholic Theological Seminary in Lviv, jubilee almanacs of the theologians, Metropolitan Andrey Sheptytskyi, Patriarch Dr. Yosif Slipyi, social doctrine of the Catholic Church, journal "Theology".*